

marija barbieri

PROZOR U SVIJET

U prilično sumornoj hrvatskoj opernoj svakodnevicu u kojoj nam četiri operne kuće zajedno po sezoni nude tek desetak novih naslova, a centralna kuća HNK u Zagrebu nije u protekloj sezoni imala na repertoaru nijedno Verdijevo djelo - zacijelo jedinstven slučaj u svijetu. Kad u mnoštvu stranih imena koja vrlo često gostuju nema onog „pravog“, velikog kakav je svojedobno bio npr. redatelj Giancarlo Del Monaco pa se o njegovoj realizaciji „Cavallerije“ i „Pagliaccija“ priča i danas nakon više od tri desetljeća, dirigent Lamberto Gardelli ili vrhunski pjevači poput Marija Del Monaca, Ettorea Bastianinija, Tita Gobbija, Magde Olivero ili Georgea Londona koji su ušli u povijest, tada su izravni operni prijenosi na Trećemu programu Hrvatskoga radija i ciklus „Metropolitan u Lisinskom“ (povremeno i CineStar) jedini prozori u operni svijet. A stanje u današnjem opernom svijetu prilično je uskovitlano. Operni svijet današnjice u velikoj je dvojbi: tražiti nove putove, zalaziti u eksperimentiranje, u čemu najčešće sudjeluju mladi pjevači u potrazi za svojim mjestom pod suncem, ili se držati *željeznog* repertoara s umjereno modernim redateljskim zahtjevima, bez skakanja, trčanja, penjanja, ležanja na sceni kojima se etablirani pjevači neće podvrgnuti (s pravom!). U prvom slučaju operne kuće gube tradicionalnu publiku, u drugome je zadržavaju, ali trpe prigovore da ne idu u korak s vremenom.

Što to u krajnjoj liniji znači?! Ma kakav pristup bio, jedina moguća dobitna kombinacija su odličan orkestar i zbor, nadahnut dirigent, maštovit redatelj i, naravno, izvrsni pjevači. Ali to sebi mogu priuštiti samo najveće operne kuće, a ni njima ne polazi uvijek za rukom. Npr. Scala je sigurno htjela odabrati najbolje za otvorenje sezone s „Fidelijom“, ali joj nije uspjelo.

Pjevači su bili prosječni, a interpret glavne muške uloge Florestana, njemački tenor Klaus Florian Vogt, posve neprimjeren. A ni cijela glazbena izvedba nije bila očekivane kvalitete.

Metropolitan je ove sezone bio bolje sreće. Rekla bih da je u cjelovitosti glazbeno-scenske realizacije Bartokov „Dvorac Modrobradog“ („A kékszakállú herceg vára“) bio prava senzacija, od redatelja, umjetničkog ravnatelja Varšavske narodne opere, Mariusza Trelińskog sa scenografom Borisom Kudlickim, kostimografom Marekom Adamskim te oblikovateljima rasvjete i videoprojekcija Marcom Heinzom i Bartekom Maciasom te sjajnim glazbeno-scenskim protagonistima ruskim bas-baritonom Mihailom Petrenkom i njemačkom sopranisticom Nadjom Michael. Naravno, „Dvorac Modrobradog“ pruža nebrojene mogućnosti scenskog pristupa, ali - upitat će se netko - što u tom smislu pruža Rossinijeva rijetko izvođena opera-seria „Žena s jezera“ („La donna del lago“)? Također mnogo - ali u drugom smislu - kad su na raspolaganju dvije savršene pjevačice i glumice, danas sigurno prve u tom repertoaru, prvorazredne umjetnice, irsko-američka sopranistica Joyce DiDonato i talijanska mezzosopranistica Daniela Barcellona i uz njih još dva dobra tenora John Osborne i Juan Diego Flórez a izvedbom dirigira jedan od najboljih mlađih dirigenata današnjice, specijalist za Rossinija Michele Mariotti. Pametnom redatelju kao što je škotski operni redatelj Paul Curran tada je dovoljno prepustiti se glazbenoj realizaciji i iz nje crpiti rješenja koja je neće ometati. A tada će i rezultat biti optimalan. Vrhunska ostvarenja se pamte kao kameni temeljci ili prekretnice pa se još sjećamo fenomenalne režije Anthonyja Minghelle „Madame Butterfly“. Ili Simona Keenlysidea kao Hamleta! To su vrhunci koji se ni nakon godina ne zaboravljaju.

Posjetitelju kazališta koji od opere traži nešto više od ugone sve je jasnije da su prošla vremena velikih pjevača koji već samim svojim dolaskom na scenu (odlično pjevanje je samorazumljiva pretpostavka) donose lik u svojoj punoći. Takvih više nema! Od Zinke Milanov ili Montserrat Caballé nitko nije tražio - a ne bi ni mogao - da trči, skače, penje se, leži i slično, jer su one ne samo svojim savršenim pjevanjem nego i samim nastupom, pogledom, gestom rekly sve što je bilo potrebno. Ali, već je Maria Callas bila nešto drugo. Njezin je senzibilitet bio ispred svoga vremena i zbog toga je i danas uzor interpretacije, ponajprije vokalne. Danas toga jednostavno više nema. Dive (i njihovi muški ekvivalenti) pripadaju prošlosti.

Osvremenjivanje, smještavanje radnje u neko drugo, novo, vrijeme ili prostor nije samo po sebi znak modernosti. Što je moderna režija?! To posve izvjesno nije prodavanje mačka u vreći, odijevanje likova u odjeću koja ih često unakazuje, Monteronea pretvoriti u arapskog šeika, dovesti Alfija na automobilu, smjestiti Radamesa i Aidu u završnom duetu u nekom liftu u robnoj kući, sklonost prema šinjelima (koja je u nas npr. prilično česta). Sve je to nadomjestak za pomanjkanja neke stvarno nove ideje. Najčešće mu pribjegavaju redatelji koji nemaju što reći pa misle da su postigli veći uspjeh ako je negativna reakcija publike bila jača. Kao da im je loša recepcija publike mjerilo uspjeha.

Pravi, talentiran umjetnik znalac kao što je npr. redatelj nedavnog prijenosa „Guillaumea Tella“ iz Covent Gardena Damiano Michieletto, zanemario je povijesne kostime, riješio je neke prizore malo neobično, ali je vrlo jasno proveo ideju djela. Jasno je idejno odredio vrijeme, naznačio pojedine skupine, pokazao razlike među njima, naravno, i odnose. Njegova

Matilda nije odjevena u kraljevski kostim, ali je razvidno tko je. Suvišno je dodati da je glazbeni dio izvedbe, zbor, orkestar, solisti, dirigent bio prvorazredan. Takav „Guillaume Tell“, unatoč dugom trajanju od dvjesto minuta čiste glazbe, protekao je kao filmska priča uz lijepu glazbu i odličnu izvedbu. No ne uspijeva uvijek baš sve tako! Uzmimo primjer Natalie Dessay koja je dala nadasve dramski uvjerljivo i potresno lik Violette Valery, ali dvojim da bi netko kupio CD s takvom „Traviatom“, s „Traviatom“ u kojoj je protagonistica potpuno usredotočena na scenski izraz, vrlo često na uštrb vokalne dionice. Nije lako usuglasiti te goleme zahtjeve koji se danas postavljaju pred realizatore opernih priredbi. Postaje sve teže. Ali i zanimljivije, u svakom slučaju izazovnije.

Zagrebačka Opera nekada je u tome uspijevala, išla je u korak s vremenom o čemu svjedoče njezina tadašnja brojna velika gostovanja u svijetu. Publika je počela prihvaćati novine, i djela i izvedbe. Vjerujem da bi predstave poput opere „Zaljubljen u tri naranče“ ili „Katarine Izmajlove“ npr. i danas bile moderne. Hoće li se ta vremena ponoviti? Sumnjam. No govori se da je riječki „Don Giovanni“ bio na tom tragu.

„Metropolitan u Lisinskom“ bio nam je prozor u svijet, ali njega, prema svemu sudeći, više neće biti. Zašto? Ne znamo. Da ne vidimo što se događa u velikom svijetu i koliko smo od toga daleko?! Tu je još CineStar, ali u njemu nema baš puno opernih predstava. Ostat će uglavnom samo Treći program Hrvatskoga radija sa svojim prijenosima iz cijeloga svijeta. Tonski, dakle, nećemo biti uskraćeni. Slušat ćemo vrhunske orkestre, zborove, soliste, dirigente. No, bit ćemo zakinuti na vizualnoj komponenti - a opera je ipak glazbeno-scenska vrsta.